

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte den 29 oktober 1945 kl. 12.

Formann: H a m b r o .

Formannen foretok navneopprop. Følgende var til stede: Hambro, Madsen, Støstad, Sundby, Thorvik, Trædal, Wright, Monsen, Valen.

Formannen: Hr. Meling er syk. I hans sted er innkalt hr. Markhus, men han møter ikke. Hr. Sven Nielsen er blitt forsinket, han kommer senere. Hr. Sundt har meldt forfall, i hans sted møter hr. Valen. Hr. Vegheims tog er forsinket, han kommer en time senere.

Hr. Andrå var telegrafisk innkalt til dette møte, men jeg har ikke fått noe svar fra ham. Det synes å være en meget merkelig telegrafforbindelse med Nord-Norge. Jeg fikk den 23/10 om aftenen følgende telegram fra hr. Andrå, datert Vardø den 15/10: «Har i dag mottatt Deres stats-iletelegram avsendt fra Oslo 8/10. Er enig i innholdet.» Det som var avsendt som stats-iletelegram den 8/10, nådde hr. Andrå i Vardø den 15/10, og hans telegram, innlevert i Vardø den 15/10, nådde meg den 23/10. Jeg har bedt Regjeringen undersøke hvorledes det er med telegrafforbindelsen nordover.

Til komiteen er nå kommet proposisjon nr. 5 om innhentelse av Stortingets samtykke til at Norge tiltrer de Forente Nasjoners pakt, undertegnet i San Francisco ... osv. Jeg går ut fra at alle komiteens medlemmer har fått den. Hvis det er noen som ikke har fått den, ligger den her på bordet.

Likeledes har vi mottatt noen dokumenter vedrørende det amerikanske krav til Island om å få baser. Er det noen av komiteens medlemmer som ikke har fått gjenpart av det?

Endelig er det kommet fra Utenriksdepartementet, men bare i ett eksemplar og på engelsk, dokumentene som Norge har oversendt til de britiske, amerikanske og franske regjeringer om Norges erstatningskrav til Tyskland som følge av krigen, og verdien av de tyske aktiva i Norge før krigen. Jeg vil foreslå at vi ber hr. Sundby om å gå igjennom dette og gi komiteen et muntlig, kort resymé over de viktigste ting her, for at vi kan se om det er noe vi bør ta standpunkt til, eller om det er tilstrekkelig at vi har noenlunde en oversikt over våre krav, og hvorledes de er oppstilt.

Sundby: Når skal det være avgitt.

Formannen: Det må vi få fra Dem så snart som mulig. Det som skal gjennomgås er jo ikke så forferdelig langt. Jeg hadde tenkt at man skulle benytte morgendagen til å lese både proposisjonen og bilagene og andre aktstykker. Utenriksministeren kommer her kl. halv ett for å gi oss forskjellige meddelelser, dels i sammenheng med dette og dels meddelelser om andre ting som det er mulig at komiteen må ta standpunkt til med én gang.

Det er i tillegg til disse dokumenter vedrørende Island oversendt meg fra Utenriksdepartementet avskrift av en verbalnote som den amerikanske ambassadør har overrakt den norske regjering, og hvori han gjør den norske regjering oppmerksom på de amerikanske krav som er rettet til Island. De går ut på at De Forente Stater ikke bare vil ha luftbaser men også flåtestasjon og garnison på Island. Hvis alle medlemmer av komiteen har lest de dokumenter som er kommet fra hr. Anderssen-Rysst ... (**Flere:** Nei). Så vil jeg be Dem lese dem igjennom i morgen. Det som nå er oversendt oss, er en bekreftelse av det vesentlige av innholdet. Det beror på kontoret til gjennomsyn for dem som ønsker det. Vi har ikke fått det i oversettelse, men det inneholder i virkeligheten ikke noe ut over det som står i innberetningen fra hr. Anderssen-Rysst, det bekrefter alene hva som der sies.

Når jeg nevner dette, er det fordi det muligens har betydning for vår bedømmelse av russiske ønskemål på Svalbard og på Bjørnøya. Komiteens samtlige medlemmer vet det kanskje ikke, men den amerikanske utenriksminister, Byrnes, ga en pressemeddelelse i Amerika, som etter Utenriksdepartementets ønske ikke ble gjengitt i norske aviser, hvori han uttalte at det var kjent at Russland hadde bedt om baser på Svalbard og på Bjørnøya. Det ble senere av Byrnes gitt et svært utflytende dementi som ble trykt i norske aviser, og som formodentlig komiteens medlemmer har sett. Dementiet betydde i virkeligheten bare at han ikke kunne tidfeste og stedfeste det som var skjedd. Jeg tror det var heldig at det ikke ble kommentert i norske aviser. Det ble nokså livlig kommentert ute i verden. Det spørsmål vil jo snart foreligge for den norske presse, om vi er tjent med at viktige ting blir fortiet her når de angår oss selv, om ikke den politikk muligens er litt farlig. Utenriksministeren hadde en konferanse med pressen og har satt pressen inn i det som den gang forelå i denne sak, og jeg går ut fra at vi vil få nærmere meddelelse fra ham om det.

Men det utenriksministeren i særlig grad ønsket å bringe inn for komiteen, var visse spørsmål som var reist fra engelsk side – formodentlig vesentlig av finansiell karakter – nå i denne tid.

Som utrykte bilag til St.prp. nr. 5 vedligger her rapporter fra Norges representanter i de forskjellige kommisjoner. Jeg tror ikke at det er nødvendig å mangfoldiggjøre dem, de inneholder ikke noe så særlig vesentlig. Men der var tidligere oppgitt at 4 stater hadde deponert sine ratifikasjoner i Washington. Ifølge telegram av 25 oktober fra ambassaden i Washington har videre følgende stater deponert sine ratifikasjonsdokumenter: De Forente Stater, Frankrike, Den dominikanske republikk, Nicaragua, New Zealand, Brasil, Argentina, El Salvador, Kina, Tyrkia, Haiti, Uruguay, Danmark, Chile, Kuba, Libanon, Paraguay, Filippinene, Luxembourg, Iran, Saudi-Arabia, Jugoslavia, Tsjekkoslovakia, Syria, Storbritannia og Egypt. Dessforuten altså de 4 stater som var nevnt tidligere: Polen, Hvite Russland, Ukraina og Sovjetsamveldet. Dermed er det tilstrekkelige antall ratifikasjoner deponert for at pakten kan anses trådt i kraft for disse staters vedkommende. Men, som De formodentlig vil ha sett av morgentavisene i dag, er den første forsamling blitt utsatt, og den forberedende komite som skulle møte den 8 november, har foreløpig fått sin sammentreden utsatt til 23 november. Det er grunn

til å tro at innkallelsen av den første forsamling vil bli ytterligere utsatt, og at den neppe kommer til å finne sted før i februar, hvis den kan finne sted da. Jeg anser det for en vinning for denne komite og for oss. Utsettelsen betyr, hvis den blir endelig bekreftet, at det ikke vil være nødvendig for denne komite å avgi noen innstilling til Stortinget om Norges ratifikasjon, men at det vil være tilstrekkelig å gjøre et forberedende arbeid, og så overlate til det nye storting eventuelt å ratifisere. Det er et spørsmål som vi må drøfte med utenriksministeren i dag. I så tilfelle vil gruppene i det nye storting måtte utpeke sine medlemmer av den nye utenrikskomite, slik at den uformelt kan forberede en innstilling, som så formelt kan bli vedtatt av komiteen, når den endelig er oppnevnt av det nye storting.

Den annen ratifikasjon som det har vært tale om under komiteens tidligere møter, gjelder Bretton Woods-avtalen, finansavtalen. Den må være ratifisert av Norge innen årets utgang, hvis Norge vil være medlem. Regjeringen har ikke kunnet fremlegge noen proposisjon, da etter Regjeringens oppfatning Englands stilling til Bretton Woods må være bestemmende for Norges stilling til saken, og England har ennå ikke ratifisert Bretton Woods-avtalen. Jeg har tidligere nevnt her, at drøftelsen av Bretton Woods-avtalen, så vidt jeg kan skjønne, burde skje av denne komite og finanskomiteen enten sammen eller ved et utvalg fra begge komiteer, og det man eventuelt kan gjøre i det spørsmål, som når som helst kan bli aktuelt, er, så vidt jeg kan skjønne, å bemyndige Regjeringen til å ratifisere når etter Regjeringens mening de nødvendige forutsetninger er til stede. Men Regjeringen, det vil si Finansdepartementet og Utenriksdepartementet sammen, har ennå ikke utarbeidet noen oversikt av noen art over Bretton Woods-avtalen som har kunnet tilstilles Stortinget. Ved Nobelinstituttet hadde vi planlagt en del forelesninger, bl.a. med tanke på komiteen her, som skulle begynt i denne uke, 5 foredrag av professor Keilhau, som var formann for den norske delegasjon i Bretton Woods, og 3 foredrag av konsulent Getz Wold i Finansdepartementet om den permanente kommisjon for jordbruk og helse og de nye handelspolitiske linjer som er innvarslet av UNRRA. Keilhau har imidlertid nettopp meddelt at han ikke kan holde de forelesninger så tidlig, idet han av Regjeringen er blitt anmodet om å reise til Paris for å representere Norge ved drøftelsene av disse erstatningskravene. Jeg går ut fra at vi vil få en meddelelse fra utenriksministeren også om hvorledes Norge vil stille seg under den konferanse i Paris.

Som utenrikskomiteens medlemmer vil ha sett, er det oppnevnt en delegasjon til det forberedende møte i London i de Forente Nasjoners organisasjon. Det møte er altså nu utsatt, slik at delegasjonen er her hjemme. Dens formann er ambassadør Colban, og blant dens medlemmer er også Terje Wold.

Jeg tillater meg å gjøre de tilstedeværende medlemmer av fullmaktskomiteen oppmerksom på at Terje Wold, som er valgt, ikke er valgbar etter Norges grunnlov, da han har mottatt en stilling som minister av 2. klasse og er ansatt ved ambassaden i London, hvilket de bør være oppmerksom på og bringe det forhold på det rene. Det var han da han ble oppstillet, og det er en komplikasjon som fullmaktskomiteen må være klar over.

Monsen: Var han ikke da utnevnt til høyesterettsdommer? Da vi kom inn på dette, sa Terje Wold selv at det løser situasjonen at han før valget var blitt utnevnt til høyesterettsdommer.

Formannen: Det er jo bare spørsmål om når han blir høyesterettsdommer. Han satt i London som minister på valgdagen og sitter der fremdeles, og så vidt jeg skjønner, blir han iallfall sittende til nyttår, og hvis han skal fortsette det arbeid i Preparatory Commission, blir han sittende de tre første måneder. Jeg ville bare be om at man er oppmerksom på det.

Jeg hadde tenkt å be utenriksministeren å få lagt fram for komiteen her den instruksjon som ble gitt den norske delegasjon til det forberedende møte i de Forente Nasjoners organisasjon, da den jo er ganske viktig for oss.

Hvis det er andre spørsmål som medlemmer i komiteen gjerne vil ha brakt fram, så ber jeg dem nevne det for utenriksministeren når han kommer, eller eventuelt ta det opp innen komiteen. Jeg går ut fra at en del av de spørsmål som foreligger, er av den art at det er naturlig å be utenriksministeren gi en redegjørelse for dem i Stortinget. Vi vet jo nå, og jeg går ut fra at Regjeringen vet, atskillig mer om forskjellige forhold enn da Stortinget var samlet, og jeg går ut fra at hr. Sundby vil være enig med meg i at det vil være av interesse å høre om utenriksministeren har noen som helst formening om det utbytte som kan ventes av det tyske bo. Jeg har inntrykk av at mange naive mennesker i Norge går rundt og gnir seg i hendene og sier at Norge får jo 21 milliarder kroner fra Tyskland. Man må vel kunne gå ut fra at den erstatning det blir tale om, bare blir en brøkdel av 1 pst. av det krav som er fremsatt av de forskjellige land, og da vil det i tilfelle muligens bidra til å fremme arbeidstempoet i Norge om man blir oppmerksom på at noe svimlende beløp ikke kan ventes.

Sundby: Jeg ser, det er vel i dagens aviser, at det er opplyst fra Danmark, at de der ikke regner med å få noe større av det, eller at de må yte mer til tyskerne nå for å hjelpe dem over vanskelighetene enn det de kan få. Jeg vet ikke om det er heldig at sånt kommer i avisene, men det er vel sikkert at det ikke blir noe større å få.

Formannen: Jeg anser det overordentlig påkrevd at det kommer i avisene, slik at folk venner seg av med å tro at man skal få noe svimlende beløp fra Tyskland.

Madsen: Jeg tror vi må være klar over at vi får omtrent ingen ting, ikke mer enn det vi har i Norge, og det som på en måte kan leveres av dem. Stort mer får vi ikke. Men å skrive det og reklamere med det i pressen og på annen måte, tror jeg er svært uheldig. Da vil jo hele erstatningskravet på Tyskland bli betraktet som noe humbug. For stormaktene ser det ut til forsyner seg; både Russland, England og Amerika forsyner seg. Ja, naturligvis, de har jo hatt mest utgifter, det er så. Men vi må jo kjempe for å få så mye som faktisk mulig.

Formannen: Ja, det er vi jo selvsagt alle enige om, og jeg mente ikke at vi på noen som helst måte skulle skape det inntrykk at vi oppgir noe av det vi har krevd; men en stor del av det godtroende publikum har sett seg blind på disse store beløp som har vært nevnt, og synes å gå rundt og vente på at vi skal få noen svimlende summer, så jeg tror det ville være nyttig om det ble uttalt noen advarende ord, og om man søkte å tilveiebringe en oversikt over det samlede antall milliarder som er krevd av de forskjellige stater, det løper naturligvis opp i tusener av milliarder kroner, og når man ser det, vil man muligens kunne gjøre seg sine refleksjoner. Og det ville vel være nyttig – jeg vet ikke om Norges Bank har noe kjennskap til det – at vi fikk litt beskjed om de alliertes forhold til det såkalte krigsbytte i Norge. Hr. Madsen syntes å mene at vi skulle få det.

Madsen: Nei, jeg sa det som vi måtte kunne få her i Norge.

Formannen: Jeg hørte for eksempel forleden at tyskerne har bygd en stor kai i Levanger. Den kaien har kostet 2 ½ million kroner, og de allierte krevde da at Norge skulle betale de 2 1/2 million kroner til den allierte felleskasse, for de sa at kaien er krigsbytte. Da svarte fylkesmannen i Trondheim – sådan er det fortalt – etter mitt skjønn meget riktig: De kan ta kaien og dra til helvete; jeg skal skaffe arbeidshjelp til å få stenene brakt ombord i de engelske båtene; for vi har ikke bruk for den kaien. Det illustrerer hvor komplisert det hele spørsmålet er, og jeg tror at Stortinget vil sette pris på å få en alminnelig redegjørelse for de linjer hvoretter man går fram ved vurderingen av dette såkalte krigsbytte.

S t a t s r å d L i e kom til stede.

Formannen: Vi takker utenriksministeren for de forskjellige dokumenter vi har fått, dels i forbindelse med St.prp. nr. 5 og dels i forbindelse med ting vi tidligere har drøftet i komiteen. Særlig tror jeg komiteens medlemmer har lest med stor interesse dokumentene vedrørende de amerikanske krav til Island, fordi de kan tenkes å kaste et visst reflektert lys over vårt forhold til Russland, og jeg vet at komiteens medlemmer gjerne vil høre, også på bakgrunn av det som har stått i amerikanske aviser, om der er noe mere å meddele i så henseende, likesom vi vil være utenriksministeren takknemlig for å få andre meddelelser som jeg vet utenriksministeren ønsker å gi komiteen.

Av ønskemål fra komiteens side for øvrig vil jeg bare nevne det ene som jeg ikke vet om rettelig sorterer under utenriksministeren eller under en kombinasjon av ministre, en oversikt over de linjer hvoretter man går frem ved fordelingen av det såkalte krigsbytte som vi har i Norge, hvor meget vi kan regne å få av det, og hvorledes man der vurderer faste tyske anlegg i Norge som synes å være overtatt av de allierte. Jeg skulle anta at Stortinget også vil sette megen pris på å høre det. Og for øvrig er vi takknemlig for enhver faktisk meddelelse som utenriksministeren

ønsker å gi oss, og er rede til å drøfte forskjellige spørsmål med utenriksministeren etterhvert som vi setter oss inn i dem. Jeg skal da gi ordet til utenriksministeren.

Statsråd Lie: Jeg har i tilknytning til den engelske tekst av den amerikanske note til oss, hvor vi ble meddelt den amerikanske regjering ønsker vis à vis Island, også fått en oversettelse til norsk som jeg overleverer i et par eksemplarer til utenrikskomiteen. Det er klare ord for pengene hva amerikanerne vil på Island.

Formannen: Vi skal da få dette mangfoldiggjort som strengt fortrolig til komiteens medlemmer, men må be om å få eksemplarene tilbake når komited medlemmene har lest dem igjennom.

Statsråd Lie: I anledning av det amerikanske krav om baser på Island har vi fått en del rapporter både fra Washington og fra Moskva. Ambassaden i Washington meddeler at både Sovjet-Samveldet og Storbritannia var underrettet 10 dager før noten ble overlevert til den islandske regjering, uten at det kom noe svar fra noen av de to regjeringer. En må imidlertid, så vidt jeg kan forstå, regne med at den amerikanske noten fremkom i forståelse med Storbritannia. Jeg tror det. Den har ikke ført til noen reaksjon fra russisk side.

Formannen: Er det ikke en russisk reaksjon at kommunistene på Island har nektet å være med på det, og vil gå ut av regjeringen?

Statsråd Lie: Offisielt heter det ialfall at det ikke er noen forbindelse mellom den russiske regjering og de kommunistiske partier i de forskjellige land. Det har ialfall ikke ført til at saken om Svalbard er blitt tatt opp eller berørt. Den er fremdeles i samme situasjon som den var i mai-juni-juli. Det er ikke kommet noen uttalelse eller noe skriftlig fra russisk side. Andvord møtte Molotov den 10 oktober, og Molotov hadde vært svært elskverdig og sagt at han gjerne ville snakke med ham, men Andvord har ikke oppsøkt Molotov. Derimot har han hatt flere samtaler med Mikojan om forskjellige spørsmål og med Dekanosov om disse spørsmål der nord, som jeg kommer tilbake til siden. Flere opplysninger har jeg ikke om spørsmålet baser på Island. Anderssen-Rysst har sendt inn en rapport, han har hatt samtaler med statsministeren og utenriksministeren, og forhandlingene pågår. Hans siste melding gikk ut på at hvis Island går med på det amerikanske krav, vil det føre til regjeringsskifte, men Anderssen-Rysst har inntrykk av at Island er rede til å gå med på de amerikanske krav. Det er jo svært fristende hvis det er forbundet med 300 millioner kroner pr. år ...

Formannen: Hvis det er sant.

Statsråd Lie: Ja, hvis det er sant.

Formannen: Jeg vil si som en av våre mest kjente advokater svarte meg da han ble spurt om han ville offentliggjøre sine erindringer i «Morgenbladet», - han svarte: Ja, jeg er villig, men jeg må forberede Dem på at skal jeg selge min ære, blir prisen høy!

Statsråd Lie: Hva angår det annet spørsmål som var berørt av formannen i utenrikskomiteen: Norges andel i krigsbyttet – så hadde jeg nettopp tenkt å nevne det. Den 24 september ble det utvekslet noter mellom ambassadør Colban i London og det britiske utenriksdepartement om disponeringen av eiendom som faller i hendene på de allierte styrker i Norge. Denne notevekslingen var et resultat av forhandlinger som tok til et par måneder før våpenstillstanden. Den ordning som etablertes ved notevekslingen, har vært praktisert helt siden frigjøringen i sommer, og samtidig med noteutvekslingen ble det også utvekslet et «Memorandum of Agreement» som bestemmer at ordningen skal tre i kraft 16 mai 1944, - den gis altså tilbakevirkende kraft.

Jeg tror da det er riktigst at utenrikskomiteen får seg den oversendt, for iallfall å gjøre seg kjent med den – hvis komiteen vil behandle den, har jeg ikke noe å innvende – altså at den får seg oversendt disse notevekslinger og de dokumenter som ligger til grunn, hvori det er gitt regler for hvem som skal ha hva av det som faller i de alliertes og i våre hender i Norge.

Formannen: Får jeg lov i tilknytning til det å spørre om en enkelt ting som har vært diskutert rundt om i fylkene. Det gjelder kaianlegg, f.eks. og faste stasjoner og annet som tyskerne har bygget, og som man påstår at de allierte til dels har gjort krav på som alliert bytte, som skal drøftes.

Statsråd Lie: Det er ikke tilfelle. Alle faste anlegg i Norge er norske etter avtalen. Men jeg er jo i den situasjon at jeg bare formidler avtalen og undertegner den etter at jeg får innstilling fra de sakkyndige departementer. Denne sak f.eks. har vært behandlet av Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet, Handelsdepartementet, og så i tur og orden i London, og så sier Regjeringen: Nå er vi kommet så langt som vi kan. – Den er ikke helt tilfredsstillende, det var store dragkamper om en rekke spørsmål; men vår avtale er etter de meldinger jeg har fått – når vi sammenligner med det som f.eks. Holland og Belgia fikk – mer tilfredsstillende ut fra norske synsmåter. Der hvor vi hadde de overveiende interesser, har vi fått det til på en slik måte at vi fant det – når vi sammenligner med det som var oppnådd av andre – å være det mest tilfredsstillende resultat for Norge som kunne oppnås. – Med praksis har jeg intet å gjøre, jeg bare inngår overenskomsten, og så må da fagdepartementene tre til. Og de departementer som har arbeidet i marken – for å bruke det uttrykk – for det som vi skulle ha, er først og fremst Forsvarsdepartementet og dernest Forsyningsdepartementet. Det var min mening å imøtekomme det ønske som er kommet om at dokumentene vedrørende krigsbytteavtalen skal bli oversendt utenrikskomiteen. Det samme er tilfelle med en avtale som ble inngått 11 oktober 1945 i London, da man utvekslet noter med

britene om disponeringen av skip tilhørende de Forente Nasjoner som ble erobret eller funnet av disses vepnede styrker under operasjonene for Europas frigjøring. Det er en avtale som er meget omfattende, og også om den var det langvarige diskusjoner, som førte til at Skipsfartsdepartementet som den sakkynndige til slutt rådet oss til å godta avtalen. Den har vært i funksjon den hele tid og har altså vært gitt tilbakevirkende kraft.

Det eneste tilfelle av diskusjon som er blitt brakt fram for meg, gjelder de tyske fiskefartøyer som ble funnet i Norge. Jeg gjorde en henvendelse til britene og amerikanerne og sa at disse fiskefartøyene måtte vi ha som vårt krigsbytte fordi vi trengte dem som erstatning for de mange hundre norske fiskefartøyer som er gått med under krigsinnsett. Jeg fikk da et svar som var meget nedslående, og som kan bringe oss opp i vanskeligheter, idet, idet man på høyeste alliert hold hadde drøftet spørsmålet, og hadde besluttet at disse fiskefartøyer skulle sendes til Tyskland for at tyskerne skulle bemanne dem og begynne å drive fiske med dem slik som de hadde gjort før, idet man fant det absolutt nødvendig at Tyskland ble satt i stand til å ernære seg selv. Det kan føre til at land som Danmark og Norge blir hindret i å eksportere i den utstrekning som de gjorde før krigen. Hva det vil bety for Danmarks landbruksproduksjon hvis Tyskland skal overføre millioner fra industrien og sette dem til å drive landbruk i øket målestokk vil enhver jo kunne tenke seg. For Norge vil resultatet bli at vår eksport av fisk vil bli redusert i betraktelig grad. Jeg har tatt dette opp igjen. Jeg vil ikke gi opp, fordi jeg er av den oppfatning at amerikanerne og britene muligens ser sine særinteresser best mulig ivaretatt ved at Tysklands industri bringes ned, og at utgiftene til det tyske folk framover, både når det gjelder å skaffe det ernæring og når det gjelder å skaffe det beskjeftigelse, skal dekkes på bekostning av nasjoner som det lille Danmark eller det lille Norge. Dette må eventuelt tas opp på internasjonal basis, og eventuelt ved den endelige fredskonferanse, idet Norge må få kompensasjon på annen måte hvis *det* virkelig kommer til utførelse, som det er gitt uttrykk for i en skriftveksel med meg, nemlig at Tyskland skal ernære seg selv, og at det eventuelt skal skje på bekostning av Norges eksportinteresser når det gjelder fisk.

Jeg har også tenkt å la dokumentene vedrørende skip bli sendt til komiteen. Ved et nærmere studium av dem vil det vise seg at våre interesser er sikret i den utstrekning det er mulig. Der er regler for hvem som skal ha skipene når de blir funnet her i landet, for hva vi skal ha, og hva de andre skal ha osv. Men å gå i detalj i dag tror jeg ikke er hensiktsmessig. Jeg vet ikke om dette spørsmål foranlediger noen bemerkninger.

Formannen: Ikke før man har sett på det.

Statsråd Lie: Da vil jeg gå videre med de spørsmål som har betydning for mitt arbeid akkurat i denne tid. Jeg nevner vår instruks til ambassadør Andvord i anledning de norsk-russiske grenseavtaler. Når jeg redegjør for vår instruks, er det ikke fordi jeg vil at utenrikskomiteen på stedet skal godkjenne den, eller føle seg bundet i sin behandling hvis man senere har noe å kritisere. Dette er bare en

orientering fra min side. Jeg har altså, når det gjelder instruksene om disse norsk-russiske grenseavtaler, nærmest fulgt de uttalelser som fremkom i utenrikskomiteens siste møte da vi behandlet dem – vi har forresten behandlet dem i to møter. Jeg vil få lov til å referere denne instruksene:

«Ambassaden bes foreslå for Utenrikskommisariatet at det allerede nå treffes foranstaltninger til inngåelse av en ny avtale om den norsk-russiske fellesgrense. I avtalen inntas bestemmelse om grenseoppgang f.eks. i løpet av sommeren 1946. Samtidig bes Ambassaden meddele at den norske regjering går ut fra at innholdet i de traktater som vi hadde med Finland om forskjellige grenseforhold, fortsatt skal gjelde mellom Norge og Sovjet-Samveldet.» «og foreslå at dette blir offisielt bekreftet. Jeg tror denne fremgangsmåte er heldigere enn bare å be om at de norsk-finske traktater blir gjort *midlertidig* gjeldende inntil hver sak er ordnet ved *helt* nye avtaler.» Og så bruker jeg de argumenter som kom frem i siste utenrikskomitemøte.

«Til støtte for det norske standpunkt bes Ambassaden, på den måte den finner mest hensiktsmessig, henviser til begge parter vilje til godt naboskap, fremholde hvor uheldig det ville være om den norske grensebefolknings stilling skulle bli dårligere når Sovjet-Samveldet er nabostat enn det var da nabostaten var Finland, og i tilslutning hertil henviser til de alminnelige folkerettslige grunnsetninger om benyttelse av vassdrag som passerer eller berører mer enn en stats territorium. Ambassaden vil pr. kurer få seg tilsendt til underretning og til grunnlag for eventuelle videre muntlige drøftelser med russerne, en del materiale vedrørende de omhandlede spørsmåls praktiske, politiske og folkerettslige side.»

Og der har vi da gitt ham alle opplysninger vedrørende Klæstads promemoria og professor Frede Castbergs promemoria, slik at han skal kunne se hva der er sagt på den annen side. Andvord har hatt spørsmålet oppe i en samtale med Dekanosov, men har ikke fått noe endelig svar. Men ved denne instruks søker vi altså å få russerne til å gå med på at de norsk-finske grenseavtaler skulle bli gjort gjeldende slik som de var mellom de to land. Det er et forsøk, vi får se hvordan det går.

Så har jeg det neste spørsmål. Der er jeg i den stilling at jeg nå har et sluttutkast til instruksjon til Andvord om elektrisitetsverket ved Skoltefossen. Etter siste møte i utenrikskomiteen innkalte vi til en konferanse som ble holdt den 6 oktober, og der hadde vi til stede statsråd Gabrielsen som er meget kjent i Finnmark nettopp når det gjelder disse spørsmål, dernest Arbeidsdepartementet ved generaldirektør Rogstad, overingeniør Elvrum og byråsjef Giverholdt-Hansen, Forsvarsdepartementet ved general Hanson, stabssjefen, oberstløytnant Os, og orlogskaptein Coucheron-Aamot, fra Landbruksdepartementet byråsjef Røstøen, fra Utenriksdepartementet ekspedisjonssjef Andersen, byråsjef Nygaard og sekretær Colban. I dette møte diskuterte en det da foreliggende utkast. Så ble møtets forslag til utkast sendt til departementene, og på grunnlag av departementenes uttalelse er en så nådd frem til enighet mellom departementene om denne instruksene:

«Utbygging av Skoltefossen vil by på flere betenkeligheter fra norsk synspunkt sett, og hvis de russiske planer blir virkeliggjort, må vi søke å

vareta norske interesser så langt det er gjørlig. Ambassaden kan i tilfelle svare Utenrikskommissariatet at den norske regjering, når den har fått nærmere meddelelse om enkelthetene i den russiske byggeplan, er villig til å forhandle om en gjensidig tilfredsstillende ordning av de spørsmål som oppstår i den forbindelse, nemlig:

1. Erstatning for skade på norske områder, innbefattet fisket, som følge av Pasvikelvns oppdemning. En for høy oppdemning vil få meget skadelige virkninger for både jord og skog på norsk side. Denne jord er ryddet og dyrket med store oppofrelser og under vanskelige forhold og bør skånes mest mulig. Oppdemningshøyden for Skoltefossen bør derfor begrenses til kote 19.»

Det projekt på kote 21 som jeg nevnte sist, skulle gi 36.000 kw, men vi forsøker å fremholde fra norsk side at hvis man går over kote 19, så blir skadevirkningene så meget større.

«Reglementet for vannslippingen må gi absolutt sikkerhet for at det ikke løpes risiko for vannstigning utover avtalt oppdemningshøyde.

2. Avtale om tømmerrenne, fisketrapp og vannledning. Det skulle teknisk sett ikke være noe i veien for å lage slike innretninger. Vannledningen tilsikter å føre drikkevann hentet ovenfor dammen til Elvenes og Kirkenes på grunn av kraftverkets påregnelige forurensning av elvevannet nedenfor.

3. Avtale om strømlevering til Norge fiksert til et bestemt antall kilowatt pr. år til fast avtalt pris og motsvarende Norges andel i den anvendte vannkraft. Andelen antas å ville bli ca. 1/3, men nøyaktige beregninger må foretas av eksperter på grunnlag av utbyggingsplanene. Kraft trenges både til den alminnelige elektrisitetsforsyning i distriktene på norsk side av grensen og til industrielt bruk ved A/S Sydvaranger.

4. Avtale om rett for Norge til å bygge kraftverk lengere syd i Pasvikelven – om nødvendig med det ene damfeste på russisk grunn – mot tilsvarende innrømmelser overfor russerne som de innrømmelser vi måtte få ved Skoltefossens utbygging. Dette kan bli helt nødvendig for fremtidens kraftbehov i distriktet.

Da man fra norsk side er lite interessert i at Skoltefossplanene realiseres, og da man legger vekt på at saken om grenseavtalen m.v. er tilfredsstillende løst først, bør Ambassaden ikke fremme denne sak med mindre utenrikskommissariatet skulle bringe saken i erindring.

Jeg ber Ambassaden i så fall straks søke å skaffe nærmere rede på detaljene i den russiske plan, særlig slike som kan kaste lys over de ovenfor omhandlede spørsmål. Jeg oppfatter det russiske aide-mémoire slik at planen ikke forutsetter oppføring av russiske faste anlegg på norsk område. Da begge elvebredder her er russiske, skulle vel dette være teknisk unødvendig, men det kunne være ønskelig å få dette uttrykkelig bekreftet.

Et utførligere P.M. med vedlegg til Ambassadens underretning følger med kurerposten.»

Og i dette P.M. er et sluttavsnittet som har særlig interesse:

«Som det fremgår av foranstående», står det, «vil en eventuell utbygging av Skoltefossen kunne få mange lite ønskelige følger for norske interesser. Fra sakkyndig hold er det blitt hevdet at russerne med letthet måtte kunne få finnene med på å levere tilstrekkelig kraft til nikkerverket fra det finske anlegget som er bygget ved Jäniskoski (nær Pasviks utløp i Enare). Vedkommende mente derfor at utbygging av Skoltefossen kunne være et ledd i videregående planer som etterhvert kunne føre til ytterligere krav. Det ble også nevnt at russerne ved å bygge ut Skoltefossen også kunne ha til hensikt å skaffe kraft til sagbruk som eventuelt ville kunne utkonkurrere Pasvik Bruk på Jakobsnes.»

Det jeg har referert fra dette P.M., stammer fra våre militære. Det er oberstløytnant Os og general Hanson som med tilslutning av Forsvarsdepartementet sterkt har fremholdt at det er lite ønskelig ut fra forsvarsmessige grunner å ha dette store elektrisitetsverket der oppe like ved grensen og så nær Kirkenes. – Det er altså instruks til Andvord, og denne P.M. som jeg refererte siste avsnitt av, vil han få. Som utenrikskomiteens medlemmer vil merke seg, har jeg etter at saken har vært belyst fra alle de sakkyndiges side, ment det å være riktig å innta en svært forsiktig holdning. Det er ikke noe avslag det som sendes, men det er svært avventende og forsiktig, så jeg tror ikke det kan sies annet enn at hvis vi står overfor sterkere argumenter enn de vanlige når man forhandler to land imellom, har vi iallfall vært så forsiktige som det kunne være mulig.

Formannen: Ved en gangs høytlesning høres det, ut fra mitt syn, meget tilfredsstillende hva som er gjort, men jeg ville gjerne vi skulle få anledning til her å låne et eksemplar, for at vi kunne sette oss inn i saken og eventuelt rette spørsmål. Det var et enkelt uttrykk, rent tekstmessig, som jeg – hvis det ikke er sendt ...

Statsråd Lie: Det er sendt.

Formannen: Jeg ville foreslått at det var blitt uttrykt på positiv måte og ikke på negativ måte. I stedet for: «hvor uheldig det ville være om den norske grensebefolknings stilling skulle bli dårligere», ville jeg sagt: «hvor ønskelig det ville være om den norske grensebefolknings stilling ble bedre». Jeg tror at forhandlingsmessig, tekstlig sett, er det bedre.

Statsråd Lie: Jeg har ikke noe imot at utenrikskomiteen får låne en kopi, men den må ikke avskrives. Grunnlaget for chifferet kan bli ødelagt. Det er altså høyst hemmelig.

Formannen: Det skal bli beroende i pengeskapet og skal bli returnert til Utenriksdepartementet.

Statsråd Lie: Regjeringen har ikke tatt endelig standpunkt i denne sak – den vil få den til behandling i morgen – så hvis formannen i utenrikskomiteen eller noen av dens medlemmer skulle ha råd å gi, ville jeg være meget takknemlig for å få det. Nå er dette avveiet av Vassdragsvesenet, av Arbeidsdepartementet, av Forsvarsdepartementet, av Landbruksdepartementet og dessuten av stasråd Gabrielsen, så nærmere kan en vel ikke komme, men enda kan det vel tenkes forbedringer, så jeg vil være takknemlig for å få råd.

Formannen: Os har jo sittet som kommandant på Kirkenes og har vært sjef for Alta bataljon, så han skulle ha særlige forutsetninger.

Statsråd Lie: Jeg går da over til et annet spørsmål som jeg kan tenke meg det kan være av interesse for utenrikskomiteens medlemmer å få vite mer om akkurat nå. Det er en handelspolitisk oversikt pr. i dag. Hva Storbritannia angår, er det nå kommet til enighet om betalingsavtalen, og Colban har fått fullmakt til å underskrive. Underskrivingen hadde jeg ønsket for lang tid siden. Jeg ser i avisene at Utenriksdepartementet blir bebreidet at vi ikke når fram hurtig nok med vår betalingsavtale, vår handelsavtale. Jeg kom tilbake fra London i august og sa at avtalen må undertegnes hurtigst. Men vi kunne ikke gjøre det fordi vi ventet på en avgjørelse med hensyn til pundkursen, og den hadde Utenriksdepartementet ikke herredømme over. Saken kunne etter min mening vært avgjort langt tidligere, men i samme øyeblikk som Regjeringens avgjørelse av pundkursen forelå, ble resolusjonen tatt, og Colban ble bemyndiget til å undertegne betalingsavtalen med Storbritannia. Denne betalingsavtalen er langt fra tilfredsstillende, den er meget utilfredsstillende for å si det like ut – for norske interesser. Vi er i det vesentlige bundet til å bruke våre 75 millioner pund innenfor sterlingområdet. Vi førte en langvarig kamp for å få adgang til å bruke noe av våre pund i Amerika, i Sverige, i Sveits, men på grunn av forholdene måtte vi til slutt undertegne. Det var ingen vei forbi, og det er en trøst, selv om den er liten, at land som Holland, Belgia, Frankrike og Sverige ikke har bedre avtaler enn vi – og på enkelte områder slettere.

Formannen: Har ikke Frankrike meget store beløp stående i dollars?

Statsråd Lie: Jo, de står bedre der enn vi.

Formannen: De kjøper jo inn til uhyre høye priser i Amerika, skip og annet?

Statsråd Lie: Ja, de har atskillig mere dollars i relasjon til landets størrelse enn vi har.

Formannen: Vil vi kunne benytte noe av våre pund i Kanada, eller er Kanada som ikke hørende til sterlingområdet holdt utenfor?

Statsråd Lie: Det tør jeg ikke si noe om for ikke å si noe galt, men jeg har gått ut fra at Kanada hører til sterlingområdet i denne avtales forstand.

Formannen: Kanada har stått utenfor sterlingområdet under hele krigen, og engelske pund var ikke godtatt som betalingsmiddel i Kanada i det hele tatt.

Statsråd Lie: Det tror jeg er ordnet ved avtale. Det er mulig jeg tar feil, jeg tar enhver reservasjon, men jeg tror at Kanada går inn under sterlingområdet i denne avtales forstand.

Formannen: Hvis det ikke er tilfelle, vil jo vi kunne foreta betydelige innkjøp av korn og kjøtt og eventuelt av kraftfôr i Kanada i stedet for i U.S.A.

Statsråd Lie: Nå fortsetter forhandlingene i Storbritannia om grunnlaget for en handelsavtale, og dessuten har alle de forskjellige private interesser og sammenslutninger representanter der for å drøfte spørsmålet om import og eksport mellom de to land.

Med Belgia ble det underskrevet en betalingsavtale den 23 oktober, og varebytteavtalen er fremdeles til behandling i Forsyningsdepartementet. Om denne avtalen med Belgia kan vi vel si at den er mager. Belgia har ikke så meget å selge oss, og dets evne til å kjøpe er liten, men det foregår allerede varebytte mellom Belgia og Norge. Og det som er gledelig, er at via belgiske havner – uten at det har noe med betalings- og handelsavtale å gjøre – får vi atskillig kull fra Ruhr-distriktet. Det går inn à conto over krigsskadeerstatningen, så det føres opp på vår krigsskadeerstatning temmelig store beløp ukentlig for kull som kommer fra Ruhr.

Mellom *Holland* og Norge har det vært ført forhandlinger i Oslo, først med en representant for den hollandske nasjonalbank og deretter med en handelsdelegasjon. Det foreligger prinsipiell enighet om betalingsavtalens bestemmelser, og den er allerede satt i kraft mellom de to lands nasjonalbanker. Med hensyn til varebyttet er det blitt underskrevet en midlertidig protokoll med tilhørende varelister for en 12 måneders periode, og det er meningen i løpet av de nærmeste 3 måneder å oppta nye drøftelser om en endelig varebytteavtale som skulle gjelde til slutten av 1947. Også mellom Holland og Norge er det faktisk foretatt en del vareutveksling.

Med *Tsjekkoslovakia* har det vært forhandlinger om en betalingsavtale i Oslo med en representant for den tsjekkosllovakiske nasjonalbank. Prinsipiell enighet om avtalens bestemmelser er oppnådd, men denne vil ikke bli underskrevet før en har fått nærmere oversikt over de varer som kan utbyttes. En mindre norsk delegasjon reiser til Praha i nærmeste fremtid for å få nærmere rede på Tsjekkoslovas leveringsmuligheter. En tsjekkosllovakisk representant har vært i Oslo og har inngått preliminære kontrakter om kjøp av 62.000 tønner saltet vinter- og fetsild, 50.000 kasser kippers i sortblikk og 3.000 tonn medisintan. Kontraktsbetingelsene omfatter betaling over den kommende betalingsavtale samt godkjennelse fra de to regjeringenes side.

Formannen: Har Tsjekkoslovakia noen varer de kan levere oss?

Utenriksminister Lie: Ja, i de listene som nå er utarbeidet, finnes der varer som vi trenger.

Formannen: Er det glasstøy?

Utenriksminister Lie: Det også.

Formannen: Kan de levere skotøy?

Statsråd Lie: Ja, det har vært en særlig representant for Bata-fabrikkene her, så de spørsmål ses det på, men man venter nå på listene over varene.

Formannen: Er den norske minister rykket inn i Praha?

Statsråd Lie: Ja, han har vært i funksjon siden september, og har sendt en mengde rapporter.

Madsen: I denne forbindelse vil jeg gjerne få lov til å stille et spørsmål. Det er om selve valutaen og kontrollen med valutaen fra norsk synspunkt. Vi har Forsyningsdepartementets innkjøp og kontorer i utlandet som kjøper inn i øst og i vest. Finansdepartementet har store uttellingene av valuta på en rekke konti og på en rekke forskjellige slags varer. Forsvarsdepartementet likeså. Folk tror at Norges Bank har noe med det å gjøre, men det er feilaktig. Der er et kontor i Norges Bank som har med valutaen å gjøre hvis folk reiser til Sverige eller utlandet, men det er for så vidt ganske underordnet i forhold til hele Rikets valutabehov og valutainteresser. Nå er det oppnevnt noen valutakomiteer og forskjellige kommisjoner av Regjeringen, men jeg tror ikke at de er kommet i funksjon. Men når nå utenriksministeren er her, vil jeg henstille at det snarest mulig blir en orden, så det blir ett kontor, en sentral, som ser på alt dette, for ellers kan vi opparbeide oss en ganske kolossal gjeld, som ingen hverken i det gamle eller det nye Storting har noen oversikt over, og som senere ingen vil ha noe egentlig ansvar for, - altså et kontrollorgan, en valutakomite, ett kontor, som ser på alle de ting i sammenheng. Vi må også se på innkjøp og på bruk av valuta i utlandet i sammenheng med våre eksportmuligheter og muligheter for å skaffe oss valuta, slik at vi ikke kjører oss fast og får vanskeligheter på et tidspunkt som er verre for oss enn det er i dag.

Formannen: Jeg tror det er meget viktig det som hr. Madsen har anført, men det er vel nærmere et spørsmål til finansministeren enn til utenriksministeren. Jeg skulle anse det for ønskelig og naturlig at utenriksministeren gir en redegjørelse for lukkede dører i Stortinget, og muligens at også finansministeren gir noen opplysninger om valutasisuasjonen rent praktisk. Jeg tror ikke det egner seg til noen

behandling offentlig, men der er en rekke spørsmål i likhet med det som berørtes av hr. Madsen, som det kunne være naturlig å bringe under overveielse under en slik konferanse. Det kan alene være for å bringe det under overveielse, gi uttrykk for visse ønskemål. Vi hadde nu dette møte med forleggere og forfattere, hvor det meget sterkt kom til uttrykk klager over Norges Banks valutakontroll. Den isolerer Norge på en måte som er overordentlig beklagelig. Man kan ikke få abonnert på utenlandske tidsskrifter og aviser, idet – som Lalum sa – når jeg har valget mellom å få inn til landet et par strømper eller aviser og tidsskrifter, så kan intet fornuftig menneske være i tvil om at det vil være min plikt å stanse aviser og tidsskrifter og slippe strømpene inn. Vi har i 5 år vært isolert, og det er nødvendig i dag i den intellektuelle sanering å åpne adgang til å føre inn bøker. Men alt det sorterer ikke under Utenriksdepartementet, så jeg tror det ville være naturlig at det nevntes i Stortinget like overfor formodentlig den nye – finansminister, bare for å bringe det under overveielse at man forstår at det her er en alminnelig uro i sinnene på dette område. Men hvis ikke utenriksministeren har noen trang til å uttale seg om det, kan jeg ikke skjønne at vi kan innby utenriksministeren til å diskutere de alminnelige valutareglements.

Statsråd Lie: Nei, jeg må tilstå at jeg ikke er kjent med de valutamessige sider av disse forskjellige handelsavtaler og med hvem som har den endelige avgjørelse der. Jeg vet bare at når det er regjeringsinnkjøp, behandles de av Finansdepartementet, og det er Finansdepartementet som, så vidt jeg forstår, treffer den endelige avgjørelse, om vi skal kjøpe for så og så mange hundre tusener eller millioner av det og det vareslag. Det forstår jeg, for hvis det er uenighet mellom forsyningsministeren og finansministeren eller mellom fagdepartementene og Finansdepartementet, kommer det opp i Regjeringen, og det blir tatt endelig avgjørelse der.

Formannen: Så vidt jeg vet sitter det ennu omkring 100 mann for Forsyningsdepartementet i London, og bare de lønningsbudsjetter man har i London, hvor også Forsvarsdepartementet har en stor styrke, andrar til meget store beløp. Og der reises til dels av departementsfolk – og andre – på en måte som også er kostbar. Da man fikk et nytt styre her for Statens hyre- og trekkontor, var noe av det første det nye styre gjorde, å bevilge seg selv en reise til London for å studere hvordan trekkontoret hadde virket der, hvilket var meget eiendommelig og oppsiktsvekkende. Der har vært en alminnelig utvandring slik. – Vi sitter med de store kontorer i Kingston House enda, svært mange av dem, og det kan være naturlig at Norges Bank ønsker å skaffe klarheter over hva dette forbruk av valuta vil si. Men det er igjen en sak under Finansdepartementet og Forsyningsdepartementet, og ikke under Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementet har vel neppe nu noen avdeling i London lenger?

Statsråd Lie: Nei, vi har ambassaden, og alt er overført dit.

Formannen: Men en rekke departementer opprettholder sine kontorer der borte, og en del av de folk fra Forsvarsdepartementet for eksempel, som sitter der, skjønnte ikke hvorfor de i grunnen skulle sitte i London.

Statsråd Lie: Jeg tror det vil bli klarhet om disse ting i løpet av et par-tre måneder, kanskje før.

Men jeg går videre for å nevne de andre land som vi har hatt handelsforhandlinger eller betalingsavtaleforhandlinger med. Jeg nevnte *Polen*. Vi hadde en stor polsk delegasjon i Oslo for å avtale de leveransetekniske og betalingstekniske spørsmål som sto i forbindelse med leveransen av sild og tran til Polen i henhold til handelsavtale av 29 august med tilleggsprotokoll av 3 oktober. Norske skip er gått til Polen med last herfra, og noen ligger der og venter for å få kull hit, og det gledelige er at vi har fått noen skipslaster med kull fra Polen.

Wright: Vi har ikke noen avtale med Polen ennå?

Statsråd Lie: Jo da, den er datert 29 august med tilleggsprotokoll av 3 oktober d.å. Hvis noen i utenrikskomiteen skulle ønske å få se på dem, står de til disposisjon.

Så er et *Sveits*. Der har vi nu fått en sveitsisk chargé d'affaires, han vil bli minister, han heter Decrou. Han er svært interessert i å få i stand både betalingsavtale og handelsavtale. Han er inne på spørsmålet om en varebytteavtale, slik at vi slipper å bruke valuta, og det vil bli opptatt forhandlinger om dette i Bern, og muligens i Oslo.

Så er det *Finnland*. Finland har en handelsdelegasjon i Oslo i disse dager, de har sittet sammen i møter både fredag og lørdag, og er sammen til møte i dag, for å se på de lister over varer som kan leveres fra begge sider.

Når det gjelder *Frankrike*, vil det bli sendt forhandlere til Paris i midten av november. Der pågår et varebytte mellom Frankrike og Norge, det har pågått i lengere tid, men der bruker man dollars som betalingsmiddel. Det er varer vi har og franskmennene trenger og omvendt, og der avregnes det med dollars. Og det er, som formannen nettopp sa, meget rimelig når man ser det fra fransk side, for de har dollars nok.

Med hensyn til *Spania*, så har det vært meget omtalt i avisene, det bytte av varer som har funnet sted mellom Spania og Norge. Det er en privat kompensasjonsavtale av 1944 på tilsammen 2 mill. kr., som nu på det nærmeste er tilendebrakt. Men der forhandles om en ny kompensasjonsavtale på 10 mill. kr., og ifølge den skal vi sende til Spania tremasse, papir, cellulose, tran og fisk, og vi skal få tilbake fra dem sinkmalm, slik at vi kan sette i gang Odda Smelteverk, og dessuten skal vi sende dem noen produkter fra Hydro. Vi har allerede fått løk, og vi skal få salt til våre fiskerier derfra, og vi får olje til våre hermetikkfabrikker, olivenolje, i det hele tatt meget nødvendige varer sett fra norsk synspunkt. Og vi hjelper ikke Spania ved denne kompensasjonsavtalen, for Spania kan få solgt dette til andre land. Hvis ikke vi sikrer oss sinkmalmen f.eks., tar både England og

Amerika den med glede. – Jeg vil ha nevnt dette, for det har vært meget oppe til diskusjon, særlig fra radikalt arbeiderhold, men jeg kan ikke ta ansvaret – det vil jeg ha sagt – for å stoppe den kompensasjonshandel som i dag foregår mellom Spania og Norge.

Formannen: Får jeg spørre om det vil bli utnevnt noen norsk minister i Madrid?

Statsråd Lie: Slik som den internasjonale situasjon fremdeles ligger an, tror jeg at vi fremdeles bør vente litt. Det har ikke skadet oss noe i Spania at vi ikke har utnevnt noen minister og at vi heller ikke har svart på dets andragende om å få agreement for en minister i Oslo. Situasjonen utvikler seg imidlertid i den retning at forskjellige land utnevner ministre i Spania. Sverige har for 10 dager siden utnevnt sin minister i Argentina til minister i Madrid – samtidig som den svenske statsminister står på arbeidermøtene i Stockholm og slutter seg til fagforeningenes internasjonale beslutning om at Spania skal blokeres både diplomatisk og økonomisk! Den elastisitet kan formodentlig ikke utvises fra norsk side. Holland har også brutt ut fra de Forente Nasjoners rekke, når det gjelder Spania, og har nettopp utnevnt en minister i Madrid. Men jeg tror at det kan vi vente litt med. Engelskmennene har sendt sin fra Stockholm dit, og han inntar en meget forsiktig holdning vis à vis Franco. Amerika er også i fullt arbeide der. Men jeg har hevdet overfor alle de krav som er kommet, at økonomiske sanksjoner mot Spania må skje på en internasjonal basis. Norge som et lite og svært sårbart land, når det gjelder vår handelspolitikk, kan hverken ta initiativ til eller delta i noen vilkårlige aksjoner. Så jeg har – tror jeg iallfall – overbevist de fleste norske avsier om det riktige i den politikk vi fører; men jeg er klar over at vi må være oppmerksom på dette diplomatiske spill som føres, og at vi må sørge for ikke å komme sist i køen når det gjelder å få økonomisk samarbeide med Spania i fremtiden.

Formannen: Jeg har ingen anmerkning å gjøre til det utenriksministeren sier. Jeg tror det er riktig, det vi har gjort. Jeg tenkte meg nærmest de n mulighet at hvis det skulle bli handelspolitisk nødvendig, kunne man utnevne en agent, eller hva man vil kalle ham, likesom vi har hatt en representant i Finland, før vi etablerte den diplomatiske forbindelse, og vi hadde en representant i Nordafrika. Jeg kan ikke tenke meg at man internasjonalt kan gjøre noen sanksjoner gjeldende mot Spania. Det strider mot de enkleste forutsetninger for internasjonal orden i verden at man går til sanksjoner mot en stat, fordi man ikke liker dens styre. Det må først være når Spania, hvis styre jeg omfatter med den dypeste uvilje, har foretatt seg noe skritt som strider mot internasjonal lov, at man kan gjøre noe. For ellers vil vi være inne på veier som enhver uavhengig nasjon må vokte seg for å betrede.

Statsråd Lie: Ambassadør Andvord har i Moskva tatt opp undersøkelser om muligheten for å få et utvidet varebytte i stand. Vi kjøpte under krigen og betalte riktignok med dollar 50.000 tonn tomasfosfat, og de var henrykt da vi undertegnet

avtalen. Av dette parti er noe over 20.000 tonn kommet til landet, og det går etter avtale med avskibning fra Nord-Russland til Norge. Så ba jeg Andvord da han reiste sist, å ta opp med russerne spørsmålet om en handelsavtale, og jeg ba ham finne ut hva de kunne selge til oss. Det har vært privatmenn i Sovjetsamveldet som har undersøkt Sovjetsamveldets leveringsmuligheter av f.eks. lin og hamp, og det har vært spørsmål om noe kromjern som kunne raffineres i Norge, og betalingen til Norge for dette arbeide skulle bestå i at man fikk en viss prosentdel av sluttproduktet som kunne selges, mens en omforenet andel skulle gå tilbake til Russland. Det er underhånden sagt til meg at den avtale med Russland som handelsråd Johannessen sluttet under okkupasjonen og som ikke ble satt ut i livet fordi Tyskland og Russland kom i krig, den betrakter russerne fremdeles som forpliktende for seg, og det pågår nå i departementet og mellom departementet og de private næringsdrivende en vurdering av vår interesse av å få denne avtale av 1941 på ny godkjent fra norsk side. Vi ba da Andvord om å nevne at vi hadde så og så stor flåte igjen, og at vi var interessert i å ta russiske kontrakter, og Mikojan som er den absolutt avgjørende når det gjelder alle økonomiske problemer, hadde vist særdeles stor interesse når det gjaldt spørsmålet om norske skip. Jeg går ut fra at før eller senere, helst så tidlig som mulig, må vi komme inn i avtaleformer med Sovjetsamveldet som gjør at vi kan få noe overskudd av handel og skipsfart på Sovjetsamveldet.

Madsen: Unnskyld at jeg spør: Vet utenriksministeren om det er arbeidet for å få norsk-russisk dampskipslinje i gang?

Statsråd Lie: Ja, planen om en Østersjølinje ...

Madsen: Også til Svartehavet?

Statsråd Lie: Planen om en Svartehavlinje og om en Østersjølinje som Andvord hadde diskutert med en rekke skipsfartsinteresserte her og som han til slutt også gikk med til Rederforbundet med spørsmål om det var noe i veien for det eller om de var enige i det, også den plan ble tatt opp, og Mikojan viste den sin interesse.

Formannen: Får jeg spørre, siden utenriksministeren nevnte handelsråd Johannessen, om han i noen form benyttes av departementet? Han er den eneste av de kommissariske statsråder som ikke alene er på frifot, men også vandrer rundt i Stortingets korridorer, mens alle hans kolleger sitter der hvor de rettelig hører hjemme.

Statsråd Lie: Nei, han benyttes ikke. Jeg tror hans sak er oversendt Justisdepartementet i likhet med f.eks. ekspedisjonssjef Malthe Johannessen.

Formannen: Ja, men Malthe Johannessen var dog ikke medlem av regjeringen.

Statsråd Lie: Jeg er enig i at det er forskjell.

Så vil jeg nevne noen ord om *Tyskland*. Der har man forsøkt i lang tid å komme i kontakt med de allierte myndigheter for å få solgt fisk, særlig den saltede sild som vi har. Først for kort tid siden fikk vi definitivt beskjed med svar om at engelskmennene var interessert i å kjøpe fisk for den tyske befolkning i den britiske sone, og en liten delegasjon reiser til Hamburg i de første dager for å diskutere prisspørsmålet og leveringstid med videre med de britiske myndigheter. Engelskmennene har antydnet at det skal betales i pund, men da det samtidig kreves betaling i dollar for 80 % av verdien av de varer vi får fra Tyskland, vil det bli insistert på at vi enten får dollarbetaling for vår fisk, eller at vi kan bytte fisk med varer fra Tyskland. De varer vi hittil har fått fra Tyskland, består altså i kulleleveranser som foreløpig er ført på erstatningskonto. Det ser slik ut at vi skal få solgt all den fisk, tørrfisk, klippfisk og saltfisk og saltet vår- og fetsild vi har på lager, slik at vi får tømt alle våre lagre i løpet av høsten og vinteren.

Sundby: Er ikke noe av silden bedrevet?

Statsråd Lie: Nei, ikke så vidt jeg vet. – På bakgrunn av en diskusjon vi hadde i utenrikskomiteen i august finner jeg det riktig å opplyse at UNRRA har meddelt at det på grunn av finansielle vanskeligheter foreløpig ikke kommer til å ta noen norske eksportvarer.

Hermed tror jeg at jeg har gitt en kortfattet, men summarisk oversikt over disse spørsmål.

Formannen: Kan vi få en gjenpart av den summariske oversikt?

Statsråd Lie: Ja.

Wright: Hvordan er forholdet til Italia?

Statsråd Lie: Jeg fikk i dag et telegram, hvor Italia ber om agreement for en ny italiensk minister i Norge, og Bentson har ifølge mine rapporter undersøkt spørsmålet om byttehandel eller om handel, men foreløpig råder det der, så vidt jeg kan forstå hans rapporter, så kaotiske forhold at det ikke har lyktes ham å få virkelig løfte eller tilsagn om noe.

Stillingen er den i dag at nå har vi ministre fra en rekke land. Nå kommer en tyrkisk minister, en meksikansk minister, en argentinsk minister, en brasiliansk minister og i dag melder Italia seg, så vi har atskillig flere fremmede legasjoner og representanter for fremmede stater enn vi hadde før krigen. Sveits har aldri hatt før, men vil opprette legasjon, den belgiske er på plass, den hollandske er på plass, og jeg venter en av de første dager agreement-andragende for en finsk minister. Jeg så det var kritisert i finske aviser at de hittil ikke hadde sendt noen, men det skyldtes de indrepolitiske vanskeligheter.

Trædal: Det var berre eit spursmål med omsyn på Amerika. Korleis er tilhøvet for oss der.

Statsråd Lie: Med hensyn til handelsforhandlingene?

Trædal: Ja.

Statsråd Lie: Forholdet er at vi har tilbud fra Amerika om en varekreditt på tilsammen 40 millioner dollars. Denne har Regjeringen ikke tatt standpunkt til, fordi det er en betingelse knyttet til den varekredittavtalen, nemlig den at varer kjøpt på grunnlag av denne avtale, skal fraktes med amerikanske skip. Det er en kongressbeslutning fra 1933 som påberopes, og så vidt jeg har sett, har alle andre land akseptert den, selv om de protesterte. Sovjet-Samveldet fikk nylig en varekreditt på 400 millioner dollars og har uten videre godtatt klausulen. Vi er et av de siste land som står igjen blant dem som er tilbudt varekreditt, for etter de siste bestemmelser i Amerika vil de ikke tilby varekreditt lenger, ikke til Grekenland, Jugoslavia, Romania og heller ikke til Italia, tror jeg – mens tilbudet fra Amerikas side om at vi skal få denne varekreditt står fremdeles ved makt. Men det er ikke fritt for at jeg mange ganger har spurt hvor det blir av vår avgjørelse. Forholdet er at på denne varekreditten påløper det ikke noen renter før den brukes, og jeg har, jeg må tilstå det, i Regjeringen sammen med statsråd Jahn, til tross for at jeg har vært skipsfartsminister tidligere gjennom mange år, vært sterkt tilbøyelig til å ville godta og undertegne avtalen, fordi vi nemlig kan bruke denne varekreditten til andre varer og på en annen måte enn til varer hvortil nødvendigvis må brukes amerikanske skip. Det gir oss adgang til å manipulere noe, det gis oss et visst valg. Og det føler jeg meg sikker på, at hvis vi står i den situasjon at norsk industri må legges ned, eller at norsk næringsliv forfaller fordi vi ikke har råprodukter, ikke har det som bedriftene skal ha, vil det ikke vil forstått i dette land at vi har renonsert på denne kredittavtalen fordi varene skulle fraktes til Norge på amerikanske skip. Dernest er det fra norsk side like overfor amerikanske representanter både her og i Amerika gjort oppmerksom på at Norge inntar en særstilling i forhold til andre stater når det gjelder skipsfarten, og at man i betraktning av våre tap burde dispensere fra denne bestemmelse.

Trædal: Er det gjort merksam på det fra norsk side?

Statsråd Lie: Ja, hele tiden. Vi har holdt på et halvt års tid. Colbjørnsen arbeidet med det gang på gang. Det er formentlig riktig at en beslutning av den amerikanske kongress kan man ikke sette seg ut over, det er nærmest et «hellig dyr». Men de har prøvd å gi oss visse tilsagn om at de i praksis kunne frafalle klausulen. De norske skipsredere har så på den annen side like sikkert sagt at uansett om det blir tilfelle, er det en nedverdiggelse for Norge å undertegne en avtale med en slik bestemmelse. Noen avgjørelse er ikke truffet, men ambassaden i Washington og i

særdeleshet Ole Colbjørnsen har gang på gang anmodet oss om å godta avtalen – enten det nå blir den gamle eller den nye regjering som kommer til å ta standpunkt. Jeg er i et dilemma, for en avgjørelse må treffes. Jeg personlig er nærmest stemt for at vi undertegner avtalen nå og søker å få den endret i praksis.

Trædal: Går det med disse handelsavtalene i retning av å gå tilbake til dette gamle varebyttet som vi hadde i den siste krisen? Jeg la merke til en uttrykksmåte fra utenriksministeren som kunne tyde på at vi vil kjøre inn i den gaten igjen, vare mot vare altså.

Statsråd Lie: Foreløpig drives det på den måten. Men jeg personlig vil ha det mest mulig fritt.

Trædal: Kva er Dykkar inntrykk av verdsopinionen på det omkverve?

Statsråd Lie: Foreløpig er ca. 90 % vare mot vare. Det er valutamangel.

Formannen: Jeg vil gjerne ha sagt som min rent personlige oppfatning like overfor utenriksministeren, at jeg ville ha de største betenkeligheter ved å godkjenne betingelsene for varekreditten fra Amerika. Jeg ville heller gjøre de ytterste anstrengelser for å betale kontant og bruke gull og annet til å dekke de 40 millioner dollars. Vi kan komme til å bli truet på livet allikevel av amerikansk skipsfart. Og å gå med på en ordning som for alle nasjoners vedkommende må være tilfredsstillende, men for vår nasjon ganske særlig, synes jeg er meget langsiktig betenkelig. Det er formodentlig korrekt at den regjering som sitter i De Forente Stater, ikke kan dispensere fra en kongressbeslutning, den vil være nødt til å få Kongressens samtykke til å gjøre det, hva den ganske sikkert ikke vil få. Det er ingen sentimentalitet i den amerikanske kongress, og folk må være meget forsiktig med å tro at den goodwill vi har i Amerika, vil betinge at man ofrer en eneste cent. De som sitter med det økonomiske ansvar, er neppe slik innstillet. Kunne man finne underhåndsordninger slik at spørsmålet om denne transport på amerikanske skip ikke blir aktuelt, ville det naturligvis bringe saken i en annen stilling.

Statsråd Lie: Men det kan vi gjøre hvis vi undertegner. Hvis vi bruker av lånet f.eks. til innkjøp av mais eller kull og sier at vi vil kjøpe det og det parti, for vi har 3 eller 4 norske båter liggende ferdig for avseiling til Norge, men får avslag på den betingelse, så kan vi si: vel, da tar vi det ikke. Det kan gjøres. Jeg tror at vi i praksis kan nå frem uten å bruke amerikanske skip i en større utstrekning en vi også gjorde det før krigen. Men det som er det ydmygende, sier de norske skipsredere, det er at man går på en avtale med en slik klausul, uansett om den kan praktisk tillempe på en for oss tilfredsstillende måte. Og det er spørsmål om vi har råd til, som Colbjørnsen har sagt i en del telegrammer, å ta norsk prestisje opp mot amerikansk prestisje.

Formannen: Det er ikke amerikansk prestisje, det er jo internasjonalt en uhyrlighet. Det er ingen stat som overhodet, uten å forlange verdenshegemoni, kan si at vi tillater ikke at varene fraktes når de ikke fraktes på våre egne skip. Men der er naturligvis i Amerika på mange hold en sterk reaksjon mot den måte hvorpå man her har ligget under for skipsfartsinteressene på østkysten av Amerika. Det er *vår* livsnerve som trues, og da er vi nødt til å være meget forsiktige, 40 millioner dollars er ikke et så veldig beløp at vi har råd til å skjære over noen livsnerve, fordi vi kanskje kan komme til å lide mangel på visse tilførsler. – Det anbefales altså fra ambassaden at vi gir etter; men faren er jo den at de som sitter alt for lenge stille i et land, preges av det lands syn, særlig når de har sittet der under en krigstid og ikke har kunnet komme hjem. Det er derfor så mange land bytter sine diplomater nokså hurtig. Hos oss blir de jo sittende til de råtner der hvor de er. Om det i det lange løp er forsvarlig, det er et spørsmål som Utenriksdepartementet senere vil måtte ta stilling til.

Madsen: Jeg vil advare mot at man undertegner noen avtale sånn som den er formet. Det går ikke an av hensyn til skipsfarten. Hvis vi her i Norge skulle gå med på det prinsipp der, så hadde vi i virkeligheten erkjent at norske skip kan bare frakte norske varer, amerikanske skip amerikanske varer. Det er nasjonalisme og en irrasjonalisme, en isolasjonistisk politikk som fører helt ut på viddene, så jeg vil av prinsipielle grunner advare herimot.

Med hensyn til varekjøp på kreditt mener jeg man skal være forsiktig med å kjøpe altfor mange på kreditt nå. Vi har goodwill, og vi har kanskje kreditt, og vi kan kjøpe, men det kommer en tid da dette skal betales, og det er heller ikke så mange år til. Man må se også på den side av saken. Vi skal ikke ofre så meget av våre prinsipielle interesser for å få en mindre øyeblikkelig fordel. Er det visse varer, som man kun kan kjøpe i Amerika?

Statsråd Lie: Ja, det er det det er spørsmål om.

Madsen: Og som vi absolutt trenger?

Statsråd Lie: Det er det det er spørsmål om. Det er bare de varer det er spørsmål om.

Madsen: Er det det der er spørsmål om, så får vi se å skaffe en ordning sånn at vi forsøker å betale de varer som vi absolutt trenger og som bare kan skaffes i Amerika, sånn at vi kan skaffe oss de varer, men da får man ta saken opp konkret. Man risikerer ellers for 40 millioner dollars å få en hel del varer som vi kunne kjøpe i andre land og kanskje billigere. Kull for eksempel har jeg hørt skal koste 3 ganger så meget i Amerika som i Europa.

Statsråd Lie: Omtrent 2 ganger så meget.

Madsen: Det er redusert noe nå med frakter og assurance og sånt, men det er også for meget. Vi kan kjøpe gull for dyrt, vi kan også kjøpe kull for dyrt. Det skal vi være oppmerksom på.

Wright: Den oppgave over varekreditt på 40 millioner dollars som vi har fått i Amerika, som utenriksministeren har opplyst om, inkluderer den det lån som Norges Bank har fått borte i Statene?

Statsråd Lie: Nei.

Wright: Jeg tror ikke, såvidt jeg kan erindre, at der for det lån er noen klausul om at varer kjøpt i Amerika, skal fraktes på amerikanske skip.

Statsråd Lie: Nei, det er der ikke.

Wright: Jeg forstår godt det som hr. Madsen fremholder her, men jeg tror man skal være forsiktig. Jeg er meget enig med utenriksministeren i at man skal se nærmere på den sak, og kan man på en eller annen måte ved visse manipulasjoner ordne det, så tror jeg det er klokere i dag. Der er varer og ting som er livsnødvendige for industrien og landet å få. Man må skaffe dem. Det er ytterst beklagelig å måtte akseptere sånne betingelser som at varene skal fraktes med amerikanske skip, men jeg tror at forholdet kan i et gitt øyeblikk være slik at man er nødt til å få dem hjem. Jeg tror man skal se nærmere på det.

Formannen: Jeg er helt enig i det siste, at man skal se nærmere på det. Men jeg vil gjerne ha understreket her at vi er i en annen stilling enn Jugoslavia og Grekenland for eksempel. Norge kan få lån, og der er enkelte stater som ikke kan få lån. Og jeg er enig med hr. Madsen i at det er bedre å ta lån og vite hvilke betalingsfrister vi har, enn å nytte en varekreditt som vi skyver foran oss og som kan skape vanskeligheter senere. Norges Bank fikk jo det lån på 10 millioner, og der vil neppe være noen store vanskeligheter ved å få andre lån. Det er klart at man vil se det hele kompleks samlet. Vi kan jo i dag bare uttale vår øyeblikkelige reaksjon på dette uten å si noe bestemt; og jeg er sikker på, fordi de forskjellige synsmåter har vært representert i Regjeringen, at alle disse ting vil bli meget nøye overveiet, og da anser jeg det for en vinning at utenriksministeren kan si at der fra forskjellige hold også her har vært advart mot å gå med på dette.

Statsråd Lie: I Regjeringen har det vært oppe til diskusjon et par ganger, og da har skipsfartsministeren og merkelig nok også forsyningsministeren med tilslutning av et flertall i Regjeringen vært mot at vi skulle gå med på denne varekredittavtalen. Så vidt jeg husker, var det bare statsråd Jahn og jeg som sa at vi kan iallfall ikke si nei for øyeblikket, vi må holde det åpent, og vi vet at vi har gode venner i Amerika som vil prøve å få det løst, men jeg må si at jeg har liten tro på at det vil føre frem. De kongressmenn som har vært her enten i 2 timer, eller 15 eller

20, har fått beskjed om at denne avtalen er slik at den ikke er av noen verdi for Norge; men disse trodde virkelig at det var en stor gest mot Norge at vi skulle få varer for 40 millioner dollars, og den siste om var her, Hagen, klarte å få vårt syn frem for State Department, men det ble svart hårdnakket tilbake, at dette var en sak som ikke vedkom State Department, men det henhørte under admiral Land, ministeren for War Transport, eller hva det var for noe, og han har jo i noen situasjoner vist at han ikke er noen særlig venn eller noen særlig stor beundrer av Norge. Jeg vet at han er talsmann for amerikansk skipsfartsekspanjon. Admiral Land var enerådende under hele krigen, det var han som igangsatte hele det amerikanske nybyggingsprogram, og bygget 40 millioner tonn.

Jeg ville nevne det, siden hr. Trædal var inne på spørsmålet om Amerika, fordi det er så lett angripelig å undertegne en slik avtale, men vi holder det altså åpent, og vi er ennå ikke blitt varslet om at det kan bli for sent. Det kan godt tenkes at Amerika plutselig kommer en dag og sier: Dere må underskrive innen 8 dager, ellers bortfaller tilbudet. Akkurat som med Bretton Woods-planen – om den ikke ble ratifisert innen 31 desember, så ville en senere tiltreden bli en nullitet i forhold til Amerika. Men jeg tror nok at vi får litt tid på oss foreløpig. Ved siden av dette drives der forhandlinger fra privat hold som vi på alle mulige måter understøtter både i Amerika og Kanada. Forhandlere reiser for å komme i kontakt med sine gamle forretningsforbindelser og for å undersøke leveransmuligheter fra Amerika og fra Norge til Amerika. Arbeidet drives så iherdig som det er mulig. Våre valutabeholdninger i Amerika er beregnet til å være ferdige i løpet av et års tid, og det er jo den eventualitet vi må regne med, når det er spørsmål om et så vidt stort beløp som 40 millioner dollars, som for Norge er mere enn det vi lånte kanskje på en 5-årsperiode i fredstid.

Trædal: Jeg vil bare spørre om en ting, som jeg ikke vet engang om jeg kan få svar på. Ville det ikke være mulig for et land som Norge å prøve å få inn til internasjonal drøfting et slikt vitalt spørsmål som dette, både om varebyttegreier og reservasjoner som dette med skip? Det er jo en forferdelig ting for oss da.

Formannen: Jeg vil gjerne si før utenriksministeren svarer på det, at personlig vil jeg advare mot det. Der er en mur av misundelse mot de små stater som har en stor handelsflåte. På den internasjonale arbeidskonferanse i Philadelphia hadde de sydamerikanske stater oppe et forslag, som de forsøkte å ta opp igjen i Paris nå, og som andre støttet, med forlangende om at det internasjonale arbeidsbyrå skulle sette på sitt program, at alle staters handelsflåte skulle reguleres internasjonalt i forhold til deres folkemengde, og de fremholdt at Sydamerika hadde nu vært forfordelt så lenge at deres arbeidere ikke kunne finne seg i det lenger. jeg nevner det som en illustrasjon av hvor komplisert forholdet kunne bli hvis man tok dette opp. De eneste stater som til en viss grad har interesser felles med oss, er England og Holland, og de stater som ikke har stor handelsflåte, ser ikke disse ting slik som vi gjør.

Personlig mener jeg det samme. – Jeg vet ikke om utenriksministeren vil svare på hr. Trædals spørsmål om å få disse ting frem til internasjonal drøfting.

Statsråd Lie: Å ta opp internasjonalt en klausul som Amerika forlanger inntatt i sine varekredittavtaler, tror jeg nærmest er håpløst. Det ville ikke føre frem, fordi amerikanerne er jo så store og mektige at de vil ikke ha noen innblanding i sine vilkår. Jeg kan bekrefte det som president Hambro nevnte om forskjellige strømninger som var oppe under krigen mot landenes for store handelsflåte i forhold til landets størrelse. Det var en av grunnene til at jeg måtte reise til Amerika i februar 1943. Da var det nemlig antydnet som en del av fredstraktaten at landene skulle ha en flåte som sto i forhold til landets folketall, og det var merkelig nok støttet fra enkelte amerikanske hold. Det var derfor jeg måtte bort og prøve å motarbeide et slikt forslag, som den gang kom fra belgisk side, til min store skuffelse. Det var et av de spørsmål som jeg tok opp med president Roosevelt, og han bare lo og sa at det har aldri vært noen amerikansk statsmann som har villet gå inn på et slikt standpunkt.

Trædal: Nei, det var heller ikke min mening å ta direkte det enkelte spørsmål, men det var de to tingene der, dette med utviklingen i retning av vare mot vare i samhandelen og så slike ting som den klausul som amerikanerne der vil tvinge inn på oss, som jeg mente det kunne være grunnlag for å ta opp, – om ikke slike stater som Norge har all interesse av at de spørsmål blir diskutert – de har naturligvis vært diskutert, men at de blir gjennomdiskutert for å få på det rene om dette er den fremtidige utvikling vi skal gå i møte igjen, som vi hadde det under den forrige krig.

Statsråd Lie: Jeg tror jeg kan si at dette blir bare en overgangsordning. Jeg tror det blir fri handel i løpet av en del år, men så lenge man har både internasjonal kontroll på de alliertes side og nasjonal kontroll i de forskjellige land, vil dette bli en overgangsform dette med vare mot vare. I forholdet til Sverige har vi tatt prinsipielt standpunkt for at vi vil avvike clearingavtalen og komme over på fri handel med tildeling av valuta fra et statsorgan, slik som hr. Madsen var inne på. Det samme har vært diskutert med Danmark, og det samme har vært diskutert med Storbritannia.

Trædal: Jeg ser det slik at det er livsviktig om vi kan gjøre noe for å hindre at vi kommer opp i samme uføre som sist, og at de små stater skulle være interessert i det. Det var bare for å få reist dette spørsmål at jeg nevnte det.

Formannen: Jeg tror ikke de små stater har noen særlig god konjunktur i øyeblikket. Og de små nasjoner har aldri lagt for dagen større moralsk feighet enn i dette øyeblikk, og det kan enhver forstå som kjenner den internasjonale situasjon. Ennu står verden i lys av masseinnsatsen og de kolossale prestasjoner fra de store makter. De er uhyre utålmodige hvis de små nasjoner går utenom dem, det er mitt

inntrykk. Og det gjelder både Russland og Amerika. Jeg tror at det vi kan løse ved direkte samtaler med dem, gir oss meget større sjangser for å oppnå noe enn noe som lett vil oppfattes som om vi retter en internasjonal beklagelse over dem. Det er alene en personlig oppfatning. Jeg er nokså enig med en venn som sa til meg i London da vi kom fra et møte i 1943: Hvor snart vil vi ikke lengte tilbake til de gode gamle dager, da det var en krig i verden, og enkelte nasjoner i hvert fall sto sammen og hadde store felles interesser.

Statsråd Lie: Jeg vil for mitt vedkommende si at jeg tror Norge fortsatt blant de små land står meget sterkt ute. Overgangen her fra okkupasjon til mer normale forhold har gitt oss en anseelse som jeg tror jeg vil karakterisere på den måte, at den har øket og ikke avtatt. Særlig i Amerika er det tilfellet, hr. president Hambro, og også i Storbritannia. Jeg har beviser for det, men kan ikke nevne dem i dag. Men jeg tror nok at den måte det norske folk har gått gjennom den vanskeligste periode i alle lands historie, overgangen fra okkupasjon og krig til freden, uten kaos, uten revolusjonære bevegelser eller radikale aksjoner som forstyrrer den alminnelige ro og orden, den måte det norske rettsapparat har virket på, den disiplin og lojalitet som har vært vist fra alle de forskjellige som kjempet hjemme, tror jeg har brakt Norges status så langt som det overhodet er mulig. Men som jeg alltid har sagt før, det er ikke nok for oss. Å få omsatt denne velvilje og forståelse og respekt i positive avtaler, i kroner og ører, er så vanskelig. Men politisk står Norge meget sterkt. jeg ser hvordan den russiske presse stadig vekk driver og angriper, så er det Frankrike de går løs på, så er det Holland, så er det Belgia, så er det Danmark, og så holder de stadig vekk på med Sverige. Jeg har bare sett noen små tilløp til kritikk over Norge. De synes det har gått litt langsomt med henrettelsen av Quisling, og så var det noen artikler som sto i forbindelse med de sosialdemokratiske partiers konferanse i Stockholm i juli 1945. Men da de så fikk se de beslutninger som var fattet, så stoppet de med en gang også den aksjonen mot Norge. Om de små stater som en helhet og deres innflytelse internasjonalt tør jeg ikke uttale meg. Det vil jo vise seg når verdensorganisasjonen skal tre sammen i London i januar 1946.

Formannen: Jeg tror det er riktig det som utenriksministeren sier, at rent moralsk står Norge for tiden meget godt, ikke bare i Amerika, men f.eks. i Frankrike. Jeg var i Paris forleden, og den franske presse, som jo ellers ikke pleier beskjefte seg med Norge – ikke uten at de får kontant betaling i hvert fall -,

Statsråd Lie: Jeg hadde erfaring for det under krigen.

Formannen: - hadde spontane redaksjonsartikler hvor de sammenlignet det norske forhold til Quisling med den franske prosess mot Laval f.eks., og folk på gater og streder snakket om det.

Men rent maktpolitisk, internasjonalt, har de små stater etter mitt skjønn ikke noen særlig god konjunktur for øyeblikket. I forbindelse med denne kongress i London vil jeg gjerne be utenriksministeren om at utenrikskomiteen blir bekjent

med den instruks som våre folk får til denne Preparatory Commission. Det er jo overordentlig viktige spørsmål som der skal avgjøres, som blir bestemmende for hele den nye organisasjons forløp, og de første ting som interesserer, er naturligvis valget av setet for komiteen og spørsmålet om generalsekretær. Russland har underhånden hevdet det standpunkt – og det var vel derfor Russland gikk med på å stemme for Amerika som setet, hva som etter mitt skjønn i mange henseender er ganske drepende for organisasjonen – at det vil være umulig å velge en generalsekretær av den samme nasjonalitet som den stormakt som man har gjort til sete for organisasjonen. Det vil bli en hel rekke viktige spørsmål som kommer opp, og jeg tror at vi ville sette pris på å bli gjort bekjent med hvorledes den norske delegasjon der skal stille seg. Jeg er personlig meget glad over at den første forsamling ble utsatt. Jeg tror det er grunn til å anta at den ikke blir holdt i januar heller, men tidligst en gang i februar måned og muligens ikke så snart engang. Det vil gi oss tid her hjemme, og det skal vi kanskje komme tilbake til senere under drøftelsene med utenriksministeren. Men jeg ville gjerne ha spurt angående Bretton Woods. Det har jo intet dokument vært forelagt for Stortinget om tilslutning til Bretton Woods-avtalen. Den har vært nevnt rent underhånden et par ganger både i stortingsmøte for lukkede dører og i komiteen som en ting som burde drøftes i fellesskap mellom finanskomiteen og utenrikskomiteen. Nå er det så at tilslutningen, som utenriksministeren nevnte, må være skjedd innen utgangen av dette år, og på den annen side kan Norge vanskelig ta standpunkt før England har tatt standpunkt, så det er ikke mulig for Regjeringen å fremlegge noen proposisjon. Men jeg tror det ville være ønskelig om Finansdepartementet iallfall kunne gi en redegjørelse i en eller annen form eller sammen med Utenriksdepartementet gi en meddelelse, idet jeg kan tenke meg den mulighet at spørsmålet når som helst kan bli tvingende aktuelt og at det muligens vil være pliktmessig for Stortinget å gi Regjeringen en bemyndigelse til, når de faktiske forutsetninger for dette er til stede, da å ratifisere. Det kan komme på så kort varsel at det vil være meget vanskelig å få forelagt Stortinget på annen måte enn slik rent generelt. Utenriksministeren nevnte i det møte vi hadde tidligere i høst, at finansministeren nå hadde fått brakt inn til seg alle dokumenter vedrørende Bretton Woods, og at han skulle fordype seg i dem. Om han er druknet i dem, eller om han er kommet opp igjen av den fordyppelsen, vet jeg ikke, men jeg synes det ville være en vinning om Stortinget kunne få en slags oversikt. Jeg nevnte her før i utenrikskomiteen at vi i Nobelkomiteen hadde ordnet det slik at Keilhau og Getz Wold skulle holde noen forelesninger om dette. Keilhau skulle ha begynt i denne uke, men meddelte at han etter Utenriksdepartementets oppdrag skulle reise til Paris for å delta i denne erstatningskonferansen, og derfor måtte be om utsettelse. Vi ville også gjerne vite når denne erstatningskonferansen trer sammen, og den norske delegasjon til den, hvis utenriksministeren ville si noe om det.

Statsråd Lie: Med hensyn til Bretton Woods-planen har det ikke vært mulig å få noe mere ut av finansministeren enn det som skjedde for en måneds tid siden. Jeg tror han har så mange saker å behandle at han ikke har fått satt seg inn i den,

eller om han er stoppet fordi han vil gå av. Fra ham foreligger avskjedsbegjæring allerede uavhengig av hele regjeringsspørsmålet, - dette får være mellom oss. Han mener seg formentlig ikke forpliktet til å sette seg inn i Bretton Woods-planen, men jeg går jo ut fra at en meddelelse, en opplysning om hva Bretton Woods-planen innebærer, og konsekvensene, må nå snart komme til Stortinget. Det annet spørsmål var om erstatningskonferansen. Den er berammet, så vidt jeg husker, til 18 november.

Formannen: 8de sa Keilhau.

Statsråd Lie: Enten 18de eller 8de, det får stå derhen. De som reiser dit, er Helgeby og Keilhau, professor Erling Petersen, en fra skipsfartsdepartementet, hvis navn jeg ikke kjenner, sammen med en sekretær. Vi får ikke lov til å ha større delegasjon enn 5 mann. Den skal altså gjennomgå de forskjellige lands krav på erstatning og sammenligne de forskjellige lands krav på erstatning, og der skal de forsvare Norges krav på erstatning, som beløper seg til 21 milliarder. Og så skal det nedsettes en «agency», som det kalles, for å fortsette med en ekspertbehandling av de forskjellige lands krav på erstatning. Det dreier seg vel om så store interesser for Norge at vi må ha en så vidt stor delegasjon som på 5 mann.

Formannen: Det er klart det. Jeg var bare i tvil om hvorvidt ikke et medlem av Regjeringen burde være med i en slik delegasjon. Jeg vet ikke hvorledes andre land stiller seg med det; det spiller jo en stor rolle for oss.

Statsråd Lie: Den løsning har ikke vært nevnt for meg noen gang.

Formannen: Nei, men er det ikke naturlig at spørsmålet kan oppstå?

Statsråd Lie: Det blir her typiske eksperter, eksperter på det økonomiske og på det tekniske område.

Formannen: Vel. Jeg takker utenriksministeren meget for de meddelelser vi har fått. Vi vil nå se på alle disse ting, og vi vil eventuelt anmode utenriksministeren om ytterligere opplysninger og en ytterligere drøftelse av de enkelte ting.

Og så vil jeg henstille til utenriksministerens overveielse dagen etter at Stortinget kommer sammen nå, eventuelt å gi en oversikt over enkelte av disse ting for lukkede dører.

Statsråd Lie: Jeg skal søke å imøtekomme det, hvis det er et alminnelig ønske i den retning.

Møtet hevet kl. 14.